TREBALL FINAL DE GRAU:

"El mar no es pot adobar"

Borja Nolla Molina

Universitat Rovira i Virgili

UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI

"El mar no es pot adobar"

Sovint es diu que la millor forma per comprendre el present és traslladant-se al passat. "El que has de fer és estudiar i deixar-te de bestieses". Aquesta sempre ha estat la resposta dels meus pares quan he plantejat la idea de seguir la tradició familiar i dedicar-me al món de la pesca. A la meva esquena, m'agradi o no, més de quatre generacions dedicades al mar. Tot un llegat familiar que jo no perpetuaré i que amb mi morirà.

De família marinera, des de ben petit se m'ha inculcat l'amor pel mar, però també la seva distància. "És una feina molt dura, no té futur, d'això no podràs viure, l'esforç no està pagat, quan plou i fa fred també has de treballar...", el llistat de penúries i dificultats és interminable. He crescut escoltant que el mar no té futur, però ara ho vull copsar en primera persona. Realitat o temors familiars? Com he dit, amb el viatge al passat podré començar a entendre el present.

1. Els records d'en Cabossa

Vinrut, Raps, Sereno, Potes; i fins i tot Caparrut o Nas tort. El Port de Vilanova i la Geltrú no n'és una excepció. Com si d'una tradició ancestral es tractés, si hi ha algun tret distintiu dins del món del mar que denoti la singularitat i l'arrelament de les seves gents amb l'entorn marítim aquest ha de ser sens dubte el manteniment i l'assignació (gairebé de forma històrica) dels sobrenoms.

Avui dia, ja sigui pel manteniment de l'àlies familiar o bé per l'adquisició d'un sobrenom de nova autoria, resulta molt difícil topar-se amb algun pescador que no hagi estat "batejat" amb un segon nom.

Més difícil és encara passejar pel barri de mar de Vilanova i la Geltrú i trobar alguna persona que no conegui en Cabossa. Sota aquest popular sobrenom s'amaga la figura d'en Josep Segarra Planes, un pescador jubilat que gaudeix de la seva etapa de descans en la seva ciutat natal, Vilanova i la Geltrú.

Als seus 77 anys, en Josep és una de les veus més estimades, reputades i respectades dins de l'entorn marítim de la ciutat. Amb més de 50 anys d'experiència, la seva trajectòria professional avala els seus coneixements i la seva vinculació amb el mar vilanoví bé que es mereix aquesta consideració.

Em trasllado a escassos minuts del port pesquer de Vilanova i la Geltrú, concretament al carrer del Gas, lloc de residència d'en Josep i on em cito amb ell per mantenir el que serà una fructífera conversa. En cap cas plantejo la cita com una entrevista. Sé que en Josep és com un llibre obert i decideixo deixar fer, preguntar molt poc, i escoltar molt.

Les expectatives són molt altes. El mateix Josep, un dia abans de veure'ns, justifica per telèfon el motiu pel qual és millor que vagi a casa seva: "Si véns a casa podràs veure com es pescava fa molts anys". Davant d'aquesta afirmació, no dubto en cap moment i amb certa intriga accepto la proposició.

Malgrat arribar amb 5 minuts d'antel·lació, en Josep ja m'espera a l'extrem sud del Carrer del Gas. Ens saludem sota un espès núvol de fum originat per la seva pipa i amb un "anem cap a dins que aquí fora fot molta calor" em convida a entrar a casa seva. A primer cop d'ull en Josep destaca per la seva corpulència i vitalitat.

Tot i tenir 77 anys puja les escales que donen accés a casa seva com si res. Amb una agilitat i energia impròpies en un home de la seva edat, en Josep aparenta molts menys anys dels que realment ostenta. La seva pell, esquitxada amb taques pel sol; la seva cara, amb pronunciades arrugues; i sobretot les marques dels palmells de les seves mans, evidencien que en Josep no ha estat un home d'oficina. Tot i no tenir

estudis, ràpidament m'adono que en Josep és una persona culta que realment sap de què parla.

Miro al meu voltant i ara entenc la insistència d'en Josep per visitar-lo a casa seva. Quadres, fotografies en blanc i negre, nanses, xarxes, catúfols[1], fanals antics, plomades, trofeus de pesca i fins i tot un parell de motors de 25 cv i 50 cv amb més de 30 anys d'història. Amb un evident orgull en Josep em mostra la seva fascinant col·lecció definint-la com el seu "trosset d'història".

No necessito fer cap pregunta per iniciar la conversa, en Josep pren la iniciativa identificant entre les imatges una persona que tots dos coneixem. "Mira, aquest és ton avi", em diu mentre assenyala una fotografia en blanc i negre. Sostenint un rem i sobre una embarcació de vela, em sorprenc en veure al meu avi en plena joventut. Pregunto la data de la imatge, però amb un contundent "té bastants més anys que tu" en Josep talla en sec la pregunta. A partir d'aquí la conversa fluirà de manera formidable. Quan me n'adoni ja hauran passat gairebé 3 hores.

La passió que demostra en Josep quan parla del mar i la pesca em fan sospitar sobre l'estat de la seva jubilació. Li pregunto si segueix vinculat d'alguna manera amb el món del mar i automàticament se li escapa un somriure que el delata.

---

[1] Pot de terrissa o d'un altre material que serveix per a pescar pops de roca.

Em confessa que “sense el mar no puc viure” i se sincera quan m’explica que segueix baixant al port gairebé diàriament per ajudar a descarregar les captures d’un parell d’embarcacions. Si això fos poc, en Josep manté intacte el seu esperit de pescador, ja que gairebé cada matí es lleva a primera hora per anar a pescar amb la seva “nena” (amb aquest afectuós mot en Josep fa referència a la seva embarcació recreativa) tot resseguint la costa del Garraf.

Entre record i record, aprofito la nostàlgia del moment per preguntar-li fins a quin punt els hàbits pesquers han canviat respecte a la pesca de fa tres o quatre dècades. “Ha canviat tot, algunes coses cap a millor i d’altres cap a pitjor”, em respon de forma sincera. Amb aquesta afirmació en Josep ja em deixa intuir la seva tendència coherent i en cap cas extremista.

Amb un esperit gens conservador, en Josep fa gala d’una ment oberta que resulta difícil d’associar amb un home de la seva edat. En cap moment critica ni s’oposa a l’evolució tecnològica que ha anat experimentant el sector i fins i tot exposa que “l’aplicació de la tecnologia ens fa ser millors pescadors”. Un instant després matisa aquesta frase: “La tecnologia ben emprada només aporta beneficis a la pesca, ja que ens fa ser més precisos i optimitzar millor els nostres recursos”. Per a en Josep el problema no és el recurs tecnològic en si mateix sinó l’ús que se’n fa. En aquest sentit assegura que “la tecnologia en unes mans responsables sempre serà quelcom positiu” i

afegeix que “el problema sorgeix quan la tecnologia cau en les mans de persones que no saben el que és l’educació mediambiental”.

Li pregunto si actualment el sector pesquer està menys conscienciat que temps enrere i la resposta tornar a ser contundent: “Si en la meva època haguéssim disposat de l’equipament tecnològic, dels motors i de les embarcacions d’avui en dia, molt possiblement la nostra relació amb el mar no hauria estat la mateixa”. Per a en Josep l’entorn que envolta el sector, un entorn cada cop més orientat cap a l’àmbit industrial que no pas cap a l’artesanal, condiciona enormement l’actitud dels pescadors i en conseqüència la seva actuació. “Fa 50 anys es treballava amb rems i veles. Fa 30 amb motorets de 25 cavalls. Ara les embarcacions d’arrossegament arriben a portar motors amb més 2.000 cavalls quan el límit legal a Catalunya per aquest art de pesca són 500 cavalls”, em comenta indignat.

Amb les dades sobre la taula, li pregunto si serveix d’alguna cosa comparar la pesca actual amb la pesca de fa 50 anys. Després de rumiar la resposta uns segons em contesta: “Realment no té massa sentit, el salt quantitatiu no ha seguit una tendència coherent i el medi marí no ha estat capaç d’assumir-ho. Encara que avui es fessin les coses molt bé, creus que els efectes d’una pesca amb un motor de 1.000 cavalls és comparable amb la pesca que es feia amb motors de 25 cavalls?”

L’argument d’en Josep no permet debat. Sens dubte, l’augment desmesurat del cavallatge dels motors ha estat un dels condicionants que major impacte han ocasionat en l’ecosistema marí. Amb les seves paraules s’evidencia una situació real que malauradament succeeix en gran part dels ports pesquers d’arreu d’Espanya.

Seguim parlant de l’augment del cavallatge i en Josep afegeix que “aquest augment seria quelcom inimaginable sense l’existència d’una legislació d’allò més laxa i permissiva”. Quan es parla de culpables en Josep ho té ben clar: “No tot és culpa dels pescadors. L’administració i els òrgans reguladors han deixat fer i ara es troben amb el merder!”.

Tracto de calmar els ànims canviant de tema, però l’estratègia no sorgeix efecte. Parlem de la situació pesquera actual i en Josep encara es mostra més indignat quan assegura que “el volum actual d’espècies marines és ridícul en comparació amb el volum de fa 30 anys”. Tornem a parlar de l’ús de la tecnologia i en aquesta ocasió en Josep afirma que “la tecnologia s’està utilitzant per maximitzar les captures sense tenir present el precari estat en què es troba l’ecosistema marí”.

Qüestió d’esforç

L’arribada dels arrossegaments acompanyats per l’embogiment de les gavines, les disputes dels peixaters a la subhasta, l’olor de peix de la llotja.... Mentre parlo amb en Josep els records de la meva infantesa m’envaeixen. Em fixo en una de les fotografies que tinc al costat. No és

gens antiga. En ella, un pletòric pescador apareix en una embarcació carregada de peix. De proa a popa, costa distingir què és coberta i què és captura. Tot és peix. En aquest instant, recordo quan de petit tractava d'enfilar-me en la ingent quantitat de caixes que s'acumulaven a la subhasta i aprofitant la imatge que tenim al costat pregunto: "Josep, això és el que entenem per un volum d'espècies ridícul?"

Per un moment, el discurs d'en Josep queda descol·locat. Em mira i no diu res. Només necessitarà una frase per donar novament sentit al seu missatge: "Si aquesta tarda anem al port segur que veurem moltes caixes plenes de peix i pensarem que el mar està en perfectes condicions, però ens estem oblidant d'un aspecte fonamental com és l'esforç pesquer per unitat capturada".

Ara sóc jo qui queda descol·locat i li demano que m'expliqui un mica més aquest últim concepte. Amb certa alteració em contesta: "L'esforç pesquer no és res més que l'energia que s'ha de destinar per obtenir una captura. És evident que avui en dia encara s'agafa una quantitat important de peix, però encara és més evident que l'esforç pesquer per unitat capturada està creixent de forma exponencial any rere any i per tant, l'esforç destinat no es correlaciona de cap manera amb el resultat obtingut".

Per tal de detallar aquest creixement desorbitat de l'esforç pesquer en Josep m'exposa una situació que em servirà per comprendre la

magnitud del problema. “Fa uns vint anys, una línia de palangre amb 500 hams i una milla[2] de llargada era suficient per assegurar uns 50 quilograms de lluç. Avui dia, per intentar assolir unes xifres similars, s’està treballant amb línies de palangre que superen les 4 milles i els 2.000 hams”, m’explica amb cert desànim.

Sorprès per l’informació que acabo d’escoltar, decideixo preguntar fins a quin punt aquest augment de l’esforç pesquer està afectant les espècies i en Josep no dubta en afirmar que “fins a l’extinció”. Novament la perplexitat torna a fer acte de presència en el meu rostre. En Josep em detalla el que m’acaba d’explicar assegurant que espècies de bivalves com la rossellona[3] o la lluenta[4] i esquàlids com la mussola[5] “pràcticament han desaparegut del litoral català”. Establint una comparació amb els camps de conreu, en Josep comenta que “el mar no es pot adobar” i que cal actuar de forma responsable entenent que la

---

[2] Unitat de mesura de distàncies utilitzada sobretot en navegació marítima, equivalent a una tercera part de la llegua marina, que són 1.852 metres.

[3] Mol·lusc lamel·libranqui, d’uns 5 o 6 centímetres de llargada, closca oblonga, amb solcs molt fins i junts, de carn molt apreciada

[4] De color marronós, amb la closca llisa i molt polida i amb fines estries concèntriques, la lluenta és una espècie de mol·lusc que viu en fons sorrenc arribant fins als 200 metres de fondària.

[5] Peix condricti del gènere *Mustelus*, de la família dels carcarínids, de cos fusiforme allargat, de color gris, amb les dents romes i disposades en mosaic, dues aletes dorsals subiguals i relativament grosses, la pell coberta de denticles dèrmics de tacte vellutat, d’hàbitat costaner i de carn apreciada

repercussió d'allò que es fa en l'entorn marí sempre té un impacte molt més gran que allò que es fa en l'entorn terrestre.

Després d'aquesta preocupant referència, decideixo posar el punt final a la conversa parlant sobre el futur de la professió pesquera. En Josep m'assegura que la sostenibilitat del sector passa per "la revaloració de figura del pescador artesanal". En aquest sentit, em comenta que "el peix està considerat com un producte *gourment* només als mercats i no pas a les llotges" i afegeix que "el problema radica en la desigualtat existent entre el preu de compra a l'engròs i el preu de venda al detall".

En relació amb aquesta manca d'equiparació de preus, en Josep considera que cal "arribar a unes xifres raonables que garanteixin la rendibilitat econòmica de l'activitat pesquera" . No li tremola la veu quan qualifica de "vergonyosos" els preus estipulats a les llotges i amb certa ira assegura que "sovint els peixaters aconsegueixen un marge de benefici superior al 100%".

Després de més de tres hores de xerrada m'acomiado d'en Josep i deixo enrere un veritable lloc de culte al món pesquer. Mentre surto per la porta escolto: "Jo t'he explicat els meus records, ara ho has de veure per tu mateix". En Josep no ho sabrà, però aquesta última frase em serà de gran utilitat.

01:00 (Port de Vilanova i la Geltrú)

Faig cas de l'últim consell que em dóna en Josep i decideixo experimentar en primera persona la realitat que viu el pescador actual. És la una de la matinada i en Jaume i en Josep ja m'esperen a l'entrada del port de Vilanova i la Geltrú. Aquests dos cosins, coneguts popularment com els Cona, amb més de 30 anys dedicats al mar, acumulen una dilatada experiència com a pescadors de palangre. L'objectiu està molt clar: acompanyar-los durant tota una jornada laboral per descobrir com és el dia a dia del pescador actual.

En pocs minuts desamarrarem, prepararem el gel per conservar les captures i carreguem unes caixes de sardina de reserva. Tot està a punt per arrencar. Només triguem uns 20 minuts a sortir per la bocana del moll. Per endavant, més de 7 milles de trajecte per arribar fins al gall[6]. En un primer instant el que més em sorprèn és el rebombori del motor i la velocitat amb què ens desplacem. Pregunto a en Jaume la potència del motor i la seva resposta em deixa sorprès. "Portem un 400 cv i ara mateix naveguem a uns 14 nusos", em detalla amb precisió.

[6] Flotador de suro o altre material, amb un pal amb una banderola, un fanal encès, una campaneta o un reflector de radar, que serveix, lligat al cap d'un ormeig, per a assenyalar on és calat aquest.

2. 50 anys i 1.000 cavalls després

L'any 2012, durant la Conferencia de les Nacions Unides pel Desenvolupament Sostenible celebrada a Rio de Janeiro, tots els països del món, Unió Europea inclosa, van acordar la supressió de totes les subvencions que fomenten la sobrecapacitat pesquera. Amb aquest nou compromís d'abast internacional es precisava l'obligatorietat de no promulgar noves lleis d'aquest tipus i la impossibilitat de prorrogar o potenciar les ajudes existents.

Han passat dos anys i aquest acord encara no es contempla en les actuals negociacions efectuades en el Parlament Europeu i en el Consell del nou Fons Europeu Marítim i de la Pesca (FEMP). Aquest fet resulta d'allò més significatiu si es té en compte que aquests dos organismes seran els responsables de gestionar totes les subvencions pesqueres comunitàries entre els anys 2014 i 2020.

La situació encara s'agreuja més quan s'observa com el FEMP, la "caixa" d'on sortiran tots els diners per subvencionar la pesca dels pròxims sis anys, incrementarà en més de 2.000 milions la seva partida pressupostaria, passant dels 4.305 milions d'euros de l'últim Fons Europeu Marítim i de la Pesca (2007-2013) als 6.400 milions d'euros amb què comptarà el fons actual.

Com a punt positiu, el nou fons assignarà més ajudes enfocades en l'àmbit de la recopilació de dades sobre l'estat dels recursos (520 milions d'euros) i subvencionarà aquells pescadors més joves que s'inicien en la professió (750.000 euros). No obstant això, una part important dels diners que gestiona el FEMP s'utilitzaran novament per subvencionar la renovació de motors, fent cas omís al pacte acordat durant la Conferencia de les Nacions Unides pel Desenvolupament Sostenible celebrada a Rio de Janeiro l'any 2012.

En aquest sentit, si tenim en compte el context actual de sobrecapacitat pesquera, resulta força impactant veure com el FEMP destinarà només 580 milions d'euros per millorar les mesures de control i en canvi injectarà 4.340 milions d'euros pel desenvolupament sostenible de la pesca (les subvencions per modernitzar els motors s'englobarien dins d'aquesta partida pressupostaria). Amb aquestes xifres s'evidencia com des de la Unió Europea no només s'eludeixen les negociacions sinó que se segueixen fomentant unes pràctiques contràries al pacte assolit l'any 2012 a «Río+20»[7].

Aquesta actuació per part del Consell del Fons Europeu resulta encara més incomprensible si es té en compte que en l'actualitat la Unió Europea manté amb l' Organització Mundial del Comerç una postura

---

[7] «Rio+20» és el nom abreviat de la Conferència de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Sostenible, que va tenir lloc a Rio de Janeiro, Brasil (del 20 al 22 de juny de 2012).

basada en la legislació comunitària en vigor. Una legislació que data de l'any 2006 i en la qual la Unió Europea es compromet a efectuar "una prohibició incondicional de les subvencions per a la construcció, modernització o cessió d'embarcacions".

Han passat 8 anys d'ençà d'aquesta legislació comunitària i sembla que la posició de la Unió Europea ja no és la mateixa. Per aquest motiu, en l'última orientació general parcial sobre el Fons Europeu Marítim i de la Pesca, pactada a l'octubre de 2012, el Consell decidia tornar a introduir les controvertides ajudes a la modernització. Cal tenir present que en l'últim període d'intervenció del FEMP, amb 1.132 milions d'euros (26,29% dels 4.305 milions totals), Espanya va ser el país amb major percentatge de diners assignats.

Ecologistes, científics, i fins i tot els mateixos pescadors o els organismes reguladors d'àmbit territorial coincideixen quan afirmen que aquestes subvencions únicament serviran per agreujar la situació i incrementar l'impacte mediambiental del pitjor enemic del mar en les últimes dècades: l'augment incontrolat de la potència dels motors.

En aquest sentit, Lydia Chaparro, ecòloga marina, responsable de pesca d'Ecologistes en Acció i coordinadora de Ocean 2012, assegura que "el pitjor enemic de l'ecosistema marí en els últims anys ha estat sens dubte l'augment desorbitat de la potència dels motors". L'ecologista afirma que "és d'allò més obvi que en l'actualitat es treballi amb motors més

potents que els de fa 20 o 30 anys", però també defensa un "augment racional del cavallatge dels motors i sempre en concordança amb l'estat de l'entorn". "En tan sols 50 anys hem passat dels motors de 25 cavalls als motors de 2.000 cavalls", declara indignada.

En una línia molt similar, Rosario Allué, cap de Servei de Recursos Marins de la Direcció General de Pesca, comenta que "el punt d'inflexió arriba amb els canvis dels motors i l'augment en conseqüència de la capacitat pesquera". La cap de Servei de Recursos Marins tracta de justificar aquest augment de la potència dels motors afirmant que "al final qui pesca és el pescador i no el motor de la seva embarcació".

Rafael Sardà, investigador en temes de gestió costanera i marina en el Centre d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB) i membre del Comitè de Sostenibilitat de la pesca a Catalunya, contradiu l'argument emprat per Rosario Allué quan assegura que "l'augment de la potència dels motors està directament relacionat amb el deteriorament de l'ecosistema marí". Pel biòleg, l'increment del cavallatge dels motors es tradueix en una major capacitat pesquera i en conseqüència en un major impacte sobre el recurs marítim.

En relació amb aquest major impacte en Rafael comenta: "L'increment de potència dels motors és un fet cabdal sobretot en la pesca d'arrossegament. En termes d'erosió del fons marí, aquest art de pesca

tindrà sempre un efecte molt més nociu, contra més potència tingui el motor que fa moure les xarxes pel fons".

Per la seva banda, Eloi Nolla, president d'Ecologistes en Acció de Tarragona i Terres de l'Ebre, recolza el posicionament de Rafael Sardà, però va una mica més enllà: "L'augment del cavallatge dels motors no només afecta en termes d'erosió del fons, sinó també en l'àmbit de cobertura territorial que pot afrontar el pescador". En aquest sentit, l'ecologista afirma que "un motor més potent es tradueix en una major superfície treballada" i assegura que "una embarcació que navegui a 10 nusos estarà més limitada respecte a aquelles que naveguen a 20 nusos"

Mantenint una tendència similar, Francesc Sardà, científic del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), no només destaca l'augment de la potència dels motors com el factor clau que explica el deteriorament de l'ecosistema sinó que assenyala "l'augment descontrolat de la flota amb la connivència de l'administració" i les "subvencions sense una perspectiva sostenible" com dos altres aspectes a tenir en compte.

En relació amb aquestes subvencions, Jordi Ciuraneta, director general de Pesca i Afers Marítims, afirma que "el problema apareix a partir dels anys setanta quan es comencen a donar els primers crèdits amb un interès de l'1% amb l'objectiu de modernitzar els motors". En aquest sentit, el director general de Pesca assegura que des de fa molts anys "la

pesca és un sector clarament intervingut sense un bon control ni planificació" i afegeix que "quan s'intervé un sector s'incideix perquè passin coses i quan aquestes coses no es controlen sorgeix el problema".

Al marge de la millor o pitjor actuació que hagi pogut efectuar l'administració pesquera, Jordi Ciuraneta responsabilitza els pescadors de la situació actual quan qualifica de "poc organitzat" al sector pesquer i puntualitza que "no només és problema de l'administració que ha posat unes condicions sense preveure els seus resultats futurs".

Des del sector pesquer, Mauricio Pulido, vicepresident de la Plataforma Mediterrània de Pescadors Artesanals i pescador en actiu amb més de 33 anys d'experiència, contradiu l'argument del director general de Pesca i Afers Marítims assegurant que "la mala gestió només s'ha efectuat des de l'administració". En relació amb les subvencions destinades a la modernització de motors o a la creació de noves d'embarcacions, Mauricio Pulido exemplifica el malbaratament econòmic exposant la situació que es vivia fins a l'any 2000 quan en "algunes comunitats autònomes com ara Andalusia les subvencions en aquest àmbit arribaven fins al 65% de la despesa total".

El vicepresident de la Plataforma Mediterrània de Pescadors Artesanals no dubta en afirmar que el sector pesquer "està molt ben organitzat en confraries" i afegeix que els plans de cogestió engegats en diferents

ports pesquers com ara el de la pesca del sonso[8] a Barcelona o el pla de cogestió pesquera de la gamba de Palamós "són proves fefaents que evidencien la predisposició que existeix des del sector pesquer per redirigir una situació que amenaça seriosament el seu futur".

[8] Peix de la família dels ammodítids, de cos allargat, de 10 a 20 centímetres de llargada, amb el dors de color blau verdós, els costats i el ventre argentats, el maxil·lar inferior prominent i acabat en una punta cònica, i una sola aleta dorsal llarga i baixa (*Gymnammodytes cicerellus*).

02:30 (A 7 milles de la costa del Garraf)

Després de navegar mar endins unes 7 milles arribem al nostre destí. Concretament ens trobem davant de la costa de Sitges a un calador anomenat El Vinyet i que destaca per tenir les condicions perfectes (profunditat superior a les 200 braces[9] i fons arenós) per a la pesca del lluç de palangre.

Han passat gairebé 50 minuts de navegació i en Jaume encara no ha tocat el timó ni un sol cop. Amb més preocupació que curiositat, pregunto: "Jaume, com podem navegar sense utilitzar el timó?" "El timó està per a fer bonic! Ara gairebé tot es fa amb un pilot automàtic que segueix un rumb de coordenades prèviament fixat en un historial de rutes", em contesta mentre assenyala un petit canvi de marxes que es va movent de forma completament autònoma.

Durant el trajecte cap al calador, la tecnologia torna a fer acte de presència quan en Jaume em diu: "aquí hi ha una mola[10] de peix" només mirant la pantalla del sonar (en funció de les diferents tonalitats de color es pot saber si hi ha peix o no en la zona que sobrepassa l'embarcació). En arribar al nostre destí, enmig d'un entorn completament fosc en Jaume i en Josep no triguen més de dos minuts en trobar els seus palangres. Els pregunto com els localitzen tant ràpid i

[9] Mida generalment usada en la marina, equivalent a 1,67 metres.

[10] Conjunt dens de peixos similars, nedant amb una alta sincronització i de manera polaritzada.

novament la tecnologia és la gran protagonista: "Els galls dels nostres palangres van equipats amb un senyal lluminós que és visible des de 3 milles de distància i a més emeten un punt d'ubicació en el radar gràcies a les plaques metàl·liques que porten a la part superior".

3. La brúixola del segle XXI

Seguint la tendència generalitzada en gairebé tots els sectors professionals, quan es parla de l'aplicació de la tecnologia en l'àmbit laboral, el món de la pesca no es queda al marge ni molt menys. Tot i tractar-se d'una feina que s'engloba dins del sector primari, en les últimes dècades (amb una evident acceleració del procés en els últims anys) el sector pesquer s'ha anat modernitzant en tots els camps de la professió per tal d'agilitzar les rutines productives i garantir una mitigació de l'esforç del pescador. Avui en dia, gràcies a l'aplicació d'aquests recursos tecnològics, es pot dir que moltes pràctiques que fins fa relativament poc temps constituïen una part important de moltes pesqueries, s'han convertit en un vestigi del passat. En aquest sentit, l'aplicació de la tecnologia en el sector pesquer no només ha canviat els hàbits dels pescadors sinó també la forma de pescar.

D'aquesta manera, la tecnologia en l'àmbit pesquer comprèn des de les noves tècniques de construcció d'embarcacions fins als equipaments mecànics i electrònics, així com totes les innovacions tècniques que s'efectuen en els arts de pesca convencionals. En els darrers anys la

implantació de la tecnologia en el sector pesquer ha seguit un procés molt més accelerat, esdevenint un dels factors clau en l'àmbit competitiu i agilitzant les pràctiques quotidianes del pescador actual. Establerta en pràcticament tots els processos productius, es pot dir que la tecnologia ha reconvertit gairebé en la seva totalitat la feina del pescador.

Les grans innovacions en la tecnologia de les fibres i dels nous materials sintètics com el polietilè han fet possible, per exemple, els canvis de disseny i de dimensió en diversos arts de pesca com ara en les xarxes d'arrossegament. Al mateix temps, amb la implantació de nous mecanismes d'elevació, coneguts com a *maquinilles* en l'argot professional, s'ha millorat considerablement el maneig d'alguns arts de pesca com el palangre, l'arrossegament i el tresmall, i s'ha incrementat de forma notable l'escala de profunditat en què es pot desenvolupar l'activitat pesquera.

En l'àmbit de l'electrònica, el desenvolupament d'eines com radars, sonars, receptors GPS i pilots automàtics, ha agilitzat en gran mesura les rutines diàries del pescador, donant lloc a una pesca molt més precisa i eficaç. Pel que fa a la conservació de les captures, les novetats en el camp de la refrigeració han contribuït al millorament de l'estat dels exemplars un cop arribats a port.

Des d'un prisma positiu, els avenços tecnològics han originat un funcionament més eficient i econòmic de la pesca, una reducció de l'esforç físic requerit per unitat de producte i una millora de les possibilitats d'accés als recursos. Des d'un punt de vista oposat, resulta evident que la implantació de la tecnologia en el sector s'associa irremeiablement amb un augment continuat de la capacitat pesquera per embarcació. En aquest sentit, aquesta estreta relació entre tecnològica i augment de capacitat pesquera ha desencadenat l'excessiva explotació de moltes pesqueries que pateix actualment gran part del nostre litoral.

Tenint en compte tal context, amb la contínua evolució dels mètodes de pesca, unida a l'increment demogràfic i a l'augment del nombre d'embarcacions pesqueres i de l'esforç per unitat capturada, resulta molt difícil preveure un futur on l'explotació de la major part de les poblacions de peixos no continuï sent excessiva. Cal destacar també que la pesca és una de les indústries alimentàries que més energia consumeix per unitat de proteïna produïda. En aquest sentit, l'eficiència energètica és un aspecte important per al desenvolupament tecnològic, ja que segueix vigent la necessitat de continuar desenvolupant mètodes de pesca que realitzin un ús més eficient d'una energia no renovable com és el combustible fòssil.

Conscient de la problemàtica actual, Francesc Sardà, professor d'investigació i científic del CSIC, assegura que el problema no es troba

en la tecnologia sinó “en no aplicar gestions sostenibles i més restrictives a mesura que la tecnologia avança”. Segons el científic barceloní, la tecnologia és una eina necessària que “millora, facilita i fa més segura la feina del pescador”, però també adverteix que amb la implantació de la tecnologia s’origina un inevitable augment de la capturabilitat que “pot arribar fins al 3% anual en funció de les característiques de l’embarcació”.

Utilitzant un argument molt similar, Mauricio Pulido, vicepresident de la Plataforma Mediterrània de Pescadors Artesanals, afirma que des d’un punt de vista objectiu, “disposar de més informació hauria de ser beneficiós per l’activitat pesquera”. No obstant això, Mauricio Pulido, matisa aquest argument assegurant que el problema sorgeix quan “aquesta informació no s’aplica dins d’una gestió que contempli la capacitat d’extracció del recurs“ i afegeix que si només s’utilitza una part de la informació s’estarà cometent un greu error, ja que també “és informació i coneixement saber quina és la capacitat màxima assumible pel recurs”.

Rosario Allué, cap de Servei de Recursos Marins de la Direcció General de Pesca, comenta que “d’entrada la tecnologia és inqüestionable”, ja que cada vegada les coses “han de ser més fàcils, més còmodes i més segures en tots els nivells”. La cap de Servei de Recursos Marins també destaca la vinculació que existeix entre l’ús de la tecnologia i

l'increment de la capacitat pesquera exposant que allò que s'ha de fer "és treballar per reduir per una banda el que s'incrementi per l'altra".

Quan parlem de la implantació de la tecnologia en el sector pesquer, Jordi Ciuraneta, director general de Pesca i Afers Marítims, va més enllà quan afirma que "la tecnologia ficada en mans d'una mentalitat clarament depredadora pot ser nefasta". Jordi Ciuraneta aprofundeix en el seu argument i assegura que el problema sorgeix "quan el pescador disposa d'unes eines brutals i segueix pescant amb una mentalitat inapropiada" i afegeix que "el gran pas que ha de diferenciar la pesca del segle XX de la del segle XXI consistirà a mantenir una base de reflexió sobre allò que s'està fent amb la tecnologia existent, la capacitat d'esforç i les fluctuacions del mercat".

Pel director general de Pesca i Afers Marítims actualment ja "no és qüestió d'agafar peix sinó diners". En aquest sentit, Jordi

assegura que "ara agafar més peix no significa agafar més diners" i assenyala que "cal racionalitzar l'activitat de pesca per tal de portar al mercat allò que realment es necessita".

En relació amb la sobre capacitat pesquera associada amb l'aplicació de la tecnologia, Jordi Lleonart, biòleg marí i investigador del CSIC de Barcelona declara: "Si el que es vol és que la mortalitat causada per la pesca no augmenti quan s'implanta una nova tecnologia, el que

s'hauria de fer és reduir l'esforç i això no s'està fent". Amb un argument força més tècnic, Jordi Lleonart, defineix la situació actual com un entorn on "l'augment de la capturabilitat és més elevat que la disminució de l'esforç".

Mostrant un argument més optimista, Eloi Nolla, president d'Ecologistes en Acció de Tarragona i Terres de l'Ebre, relativitza el problema explicant que "abans es llaurava amb burro i ara amb tractors" i que resulta obvi l'aplicació d'una tecnologia que ajudi a fer la feina del pescador més fàcil i digerible. En aquest sentit, Eloi Nolla justifica l'augment de la capacitat pesquera assegurant que "el factor tecnològic incrementa l'impacte, però d'altra banda aquesta tecnologia és necessària per humanitzar, cuidar i mimar un sector tan castigat com és el de la pesca".

En una línia molt similar, Ana Gordoa, investigadora del CSIC, comenta que "la tecnologia mai és agressiva si s'utilitza de forma responsable". D'aquesta manera, la investigadora defensa l'utilització d'eines com les ecosondes i els sistemes de navegació i de geolocalització, ja que "ajuden a localitzar els caladors i fan de la pesca una feina més precisa i efectiva, però en cap cas provoquen un deteriorament de l'ecosistema marí".

04:00 (Entre la barana de Santa Margarida i la barana de l'Avió)

La barana[11] de Santa Margarida i la de l'Avió. Aquestes són les dues parets rocoses que delimiten el fons marí del calador del Vinyet i que assoleixen en la seva part més profunda una fondària superior a les 350 braces. Són les quatre de la matinada i en Jaume es dirigeix a mi per explicar-me que estem travessant el punt més profund del calador. "Si volguessis tocar el fons, hauries de nedar més de 500 metres", em detalla mentre observa un sonar que marca 357 braces.

Portem més d'una hora xorrant[12] i amb un "bon dia" en Jaume ha donat la benvinguda al primer lluç capturat, un bon exemplar d'uns 3 quilograms. En Jaume m'explica que "sempre és important donar la benvinguda a la primera captura" i afegeix que " és un costum familiar que ja observava quan treballava amb el meu pare". Aquest primer "bon dia" ha arribat molt aviat, tot just en el cinquè ham de la primera regleta[13]. Ara, 6 regletes i 300 hams després, l'entusiasme del "bon dia" amb què s'ha rebut la primera captura ha donat pas a un permanent silenci gens encoratjador.

---

[11] En l'argot pesquer s'utilitza per referir-se a les parets que conformen el fons marí

[12] En l'argot pesquer s'utilitza per referir-se a l'acció de recollir els arts de pesca per treure el peix que s'ha capturat.

[13] Peces de cautxú que es van sobreposant en el caixó del palangre i que serveixen per anar clavant els hams a mesura que es recullen.

Van pujant els hams i l'acció dels dos pescadors pràcticament s'automatitza: en Jaume no treu els ulls del sonar per tal d'anticipar una possible captura i en Josep, amb cert desànim, va clavant en el cautxú de les regletes uns hams que no auguren un bon desenllaç.

Començo a ser conscient de la problemàtica existent. Realment sembla com si haguéssim calat els palangres en un desert. No hi ha peix. Res de res. L'avorriment i la son comencen a fer acte de presència en el meu rostre. De cop, amb un inesperat i emocionant "primo, ara agafarem un llucet!", en Jaume posa en avís el seu cosí i em fa activar novament. Al final, seran necessaris més de 400 hams i gairebé 2 milles de línia de palangre per poder veure el segon lluç de la jornada, aquest encara més gran que l'anterior. "Almenys els dos són peixos ben macos", comenta en Josep amb cert alleujament.

La progressió de captures millora notablement en la segona part de la llevada[14]*. Els hams se succeeixen i amb ells la coberta es va omplint tímidament amb diversos lluços. En Jaume està una mica més content tot i que admet que "agafar 40 lluços amb més de 700 hams és una xifra paupèrrima" i m'assegura que "el peix que agafem ara amb 1.000 hams ho agafàvem abans amb 500". Les paraules d'en Jaume no fan res més que reforçar el que acabo d'experimentar en primera*

[14] Acció que consisteix en recollir els arts de pesca prèviament calats

persona. Realment m'esperava veure força més peix del que acabaré veient.

Per si això fos poc, amb un dels últims trams de la llevada, ja amb el sol despuntant per l'horitzó, un emperador[15] *de grans dimensions exemplificarà una de les problemàtiques més desafortunades i polèmiques que afecta gairebé totes les pesqueries: la pesca accidental.*

Amb una evident tristesa i desacord, en Jaume m'explica com la legislació vigent " obliga a no embarcar el peix i retornar-lo al mar encara que ja estigui mort" i afegeix que tot i tractar-se d'una pesca accidental, "si embarques el peix en qüestió sense disposar de llicència que acrediti la seva pesca et pot caure una bona sanció econòmica"

4. Un mar sense peixos

Amb el seu últim informe, publicat l'11 de desembre de 2013, el departament de gestió pesquera de la Unió Europea qualifica l'estat de les poblacions de peixos com un recurs "sobreexplotat" i "limitat".

Davant d'aquesta situació, els països de la Unió Europea han impulsat una sèrie de mesures per garantir la sostenibilitat del sector pesquer europeu i evitar que el volum de la població de peixos i la productivitat no es vegin afectades a llarg termini. La Política Pesquera Comú

[15] Peix de la família dels xífids, d'uns 4,5 metres de llargada màxima i fins a 500 quilos de pes, amb el maxil·lar superior allargat en forma d'espasa, sense aletes ventrals, de carn molt apreciada

(PPC), un conjunt de normes amb la finalitat de gestionar les flotes europees i conservar el recurs pesquer, ha estat l'eix vertebrador de l'actuació en l'àmbit europeu. Aquesta política pesquera, que es va introduir per primera vegada en els anys setanta i que ha experimentat diverses actualitzacions, pretén fer de la pesca un sector sostenible en tots els àmbits (a escala mediambiental, econòmica i social) i dinamitzar el sector pesquer per assegurar un bon nivell de vida a totes aquelles regions que tenen en la pesca una font de subsistència directa.

Amb l'última actualització de la PPC, acordada pel Consell i pel Parlament Europeu i en vigor des de l'1 de gener de 2014, es preveu que entre l'any 2015 i el 2020 es puguin fixar uns límits de captures que siguin sostenibles i permetin mantenir les poblacions a llarg termini. Per aconseguir-ho, la renovada Política Pesquera Comú prohibirà els rebuigs pesquers, concedirà més poder de decisió al sector, donarà prioritat a l'aqüicultura; recolzarà la pesca artesanal i millorarà els coneixements científics sobre la situació de les poblacions marines.

Dins d'aquesta nova política d'actuació pesquera la sostenibilitat juga un paper fonamental, ja que la gestió del recurs pesquer ha esdevingut una exigència immediata per redirigir una situació que ja es pot qualificar de dramàtica. En aquest sentit, la Comissió proposa que per l'any 2015 les poblacions s'explotin ja de forma sostenible, entenent aquesta sostenibilitat com el volum més gran de captures que es poden realitzar any rere any sense risc mediambiental i mantenint el volum de

població marina a un nivell de productivitat màxima. Aquest nivell es coneix com el rendiment màxim sostenible.

Seguint amb les estimacions i basant-se en un futur força utòpic, la Unió Europea indica que en cas d'aconseguir explotar el recurs pesquer de forma sostenible, el seu volum augmentaria fins a un 70 %. A més, el total de captures s'incrementaria en un 17%, el marge de beneficis es multiplicaria per tres; el rendiment de les inversions seria sis vegades major i el valor afegit brut en el sector extractiu s'elevaria fins a un 90 %. Unes xifres que representarien 2.700 milions d'euros en la pròxima dècada.

Segons la Unió Europea aquesta renovació de la PPC era d'urgent necessitat, ja que les embarcacions actualment capturen un volum de pesca superior a la capacitat reproductiva del recurs, esgotant la població d'espècies i posant en greu perill l'ecosistema marí. D'aquesta manera, segons les últimes dades publicades, la sobrepesca afecta el 80% de les poblacions marines del Mediterrani i el 47 % de les atlàntiques. Dins d'aquests valors de sobreexplotació pesquera, les espècies que es veuen més afectades són aquelles que tenen un alt nivell comercial. En aquest sentit, tal com indica la FAO, el 80% de les espècies que es consumeixen regularment estan en situació com a mínim de gran explotació.

Aquestes xifres adopten una magnitud encara més elevada quan l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació confirma que el peix proveeix el 50% de les proteïnes animals en la dieta de molts països (Cambodja, Guinea Equatorial, Gàmbia, Ghana, Indonèsia...) i que aproximadament uns mil milions d'habitants tenen en els animals aquàtics la seva principal font de proteïna d'origen animal.

Per si això fos poc, segons les últimes dades publicades per la FAO, el consum de peix al món ha anat augmentant des de 9,9 quilograms per persona i any durant la dècada dels seixanta fins als 17 quilograms que es consumeixen en l'actualitat. Aquest augment de consum es correlaciona amb un augment continuat de la producció total que en l'any 2005, amb 160 milions de tones capturades, va assolir una xifra rècord.

Quan es tracta la problemàtica de la sobreexplotació pesquera succeeix quelcom inèdit: no hi ha confrontació d'opinions. Pescadors, científics, ecologistes i fins i tot la mateixa administració asseguren que actualment hi ha un greu problema amb la sobreexplotació pesquera i que es necessita un canvi de rumb per redirigir la situació.

Jordi Lleonart, biòleg marí, investigador en el Centre d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB) i autor de l'obra *Present i futur de la pesca*, afirma que "des del punt de vista pesquer els caladors del litoral

català estan molt deteriorats". Segons el biòleg, si es mantenen les pràctiques pesqueres actuals "la població que avui en dia viu de la pesca no ho podrà seguir fent en un futur molt proper".

En el treball *Present i futur de la pesca,* Jordi Lleonart destaca que no hi ha hagut consciència de les propietats dels recursos pesquers fins a temps molt recents i aquest fet ha originat uns comportaments i unes pautes poc correctes i generalment ineficaces. En aquest sentit, Lleonart considera que bona part d'aquests comportaments han estat provocats per "una creença generalitzada on tothom pensava que els recursos marins eren inexhauribles".

Mantenint un argument molt similar, Rafael Sardà, investigador en el Centre d'Estudis Avançats de Blanes i membre del comitè de sostenibilitat de la pesca a Catalunya, assegura que els caladors "estan molt empobrits" i que la "quantitat de biomassa en l'ecosistema marí és molt menor en comparació amb dècades passades". L'actual problemàtica de sobreexplotació pesquera es pot fer extensible a escala mundial, ja que segons l'investigador, "els països que consumeixen més peix i que ja han sobreexplotat els seus mars deriven part de la seva activitat fins a les aigües de l'hemisferi sud on encara queden zones que ofereixen una productivitat interessant".

Ana Gordoa, investigadora del CSIC, defineix l'estat dels recursos litorals com a "molt deficients", però considera que "la situació és tan

precària que s'acabarà autoregulant". La investigadora es mostra contundent quan assegura que tot i la implantació de les actuals mesures pesqueres "mai es tornarà als nivells de pesca de fa 50 anys".

Al marge dels efectes originats per l'activitat pesquera, Ana Gordoa també considera que hi ha altres accions antropològiques que estan provocant una disminució de biomassa en l'ecosistema marí. En aquest sentit, la investigadora del CSIC fa la següent reflexió: "En l'actualitat l'aportació d'aigua dolça al mar no segueix un sistema natural, ja que els grans rius, com a conseqüència del sistema d'embasaments, no presenten una estacionalitat normal. D'aquesta manera, els nutrients de l'aigua dolça no arriben al mar i es produeix un empobriment que directa o indirectament acaba afectant als recursos litorals".

En relació amb els efectes marítims que produeixen les accions antropogèniques, Rosario Allué, cap de Servei de Recursos Marins de la Direcció General de Pesca, reforça l'argument de Ana Gordoa assegurant que al marge de l'activitat pesquera, "tota la costa està molt afectada per les qüestions de ports, les xarxes de sanejament i l'activitat de les dessaladores".

Seguint amb la tendència generalitzada en tots els testimonis, l'ecologista Lydia Chaparro comenta que segons els informes científics de desembre de 2013, "el litoral de llevant, el Mediterrani nord de

València fins al Golf Lleó i el triangle que forma amb les Balears és la zona més sobreexplotada de tot el mediterrani".

Per la seva banda, Jordi Ciuraneta manté que "el mediterrani està molt castigat" i afirma que "si es continua fent el mateix que fins fa quatre anys es podrà començar a dir que s'està en seriós perill".

Des del sector pesquer, Mauricio Pulido afirma que en l'actualitat la pesca en els caladors catalans es troba en un "estat molt crític" i afegeix que en cas de "no corregir-se aquesta situació, la professió pesquera presenta un elevat risc de desaparèixer o disminuir dràsticament". En aquest sentit, per Mauricio Pulido la solució "no implica la prohibició d'algunes tècniques de pesca menys selectives com ja s'ha fet a Veneçuela i a Equador amb la pesca d'arrossegament", sinó en "enquadrar tota la pesca dins de plans de cogestió impulsats de forma comuna per tots els col·lectius pesquers".

La captura que no es veu

L'any 2005, Kieran Kelleher, biòleg i cap del grup de pesca del Banc Mundial, va afirmar que anualment es rebutjaven més de 7 milions de tones de peix. Aquest rebuig, que en l'any 2005 representava el 8 % de la captura mundial, s'ha anat incrementant contínuament amb el pas dels anys originant una situació d'allò més problemàtica.

En aquest sentit, segons les últimes estimacions de la Comissió Europea, publicades l'any 2010 en l'informe *Reflexions sobre la reforma de la Política Pesquera Comú,* el rebuig pesquer, és a dir, la pràctica que consisteix a retornar al mar les captures no desitjades, ja representa el 25 % de la captura mundial i es xifra en més de 20 milions de tones. Des de la Unió Europea s'ha assegurat que aquesta pràctica inacceptable "serà eliminada gradualment seguint un calendari d'aplicació precís i amb combinació amb algunes mesures d'acompanyament".

Amb aquesta novetat s'espera aconseguir una major selectivitat i una major fiabilitat de les dades obtingudes sobre les captures. Per facilitar l'adaptació dels pescadors al canvi, la normativa s'anirà introduint progressivament, entre el 2015 i el 2019, en tota la pesca comercial d'aigües europees.

Totes les captures, vives o no, s'hauran de conservar en l'embarcació i un cop a port es justificarà el perquè del seu rebuig. Una justificació que anirà des de no assolir la talla mínima legal de venda fins a no disposar de quota de pesca suficient o de llicència (en cas de la pesca accidental) que acrediti la seva captura.

En relació amb aquestes noves directius imposades des de la Unió Europea, Rosario Allué, cap de Servei de Recursos Marins de la Direcció General de Pesca, afirma que "el rebuig pesquer és un

problema molt greu", però assegura que des de la comunitat europea "s'està tractant d'erradicar". No obstant això, Allué considera que cal "relativitzar el problema" perquè a "Catalunya la pesca de rebuig no succeeix de manera pronunciada". Segons la cap de Servei de Recursos Marins, en el litoral català "no es descarta quantitats importants de producte comercial", ja que "el rebuig més nombrós s'origina amb peix petit o biomassa no comestible".

En contraposició amb aquest argument, Jordi Lleonart, biòleg marí i investigador en el Centre d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB), assegura que "a Catalunya existeix un alt nivell de pesca acompanyant no desitjada en diversos arts de pesca" i afegeix que actualment "s'estan fent les coses molt malament perquè una part important de la biomassa es captura i es torna a tirar al mar".

Rafael Sardà, membre del comitè de sostenibilitat de la pesca a Catalunya, contradiu l'argument de Rosario Allué qualificant d'inacceptables unes xifres que "demostren la mala actuació de tots els actors implicats en el sector pesquer".

Mostrant una postura encara més crítica, Lydia Chaparro, responsable de pesca d'Ecologistes en Acció, comenta que "les dades de rebuig que facilita la Comissió Europea són falses", ja que en l'actualitat "el rebuig suposa bastant més del 25 % de la captura mundial". Segons l'ecologista, les actuals dades de rebuig són "intolerables" i assegura

que la solució passa per "iniciar un procés de transició ordenada cap a la pràctica de pesqueries selectives que no produeixin rebuig. En aquest sentit, Chaparro reforça el seu argument explicant que no es pot acceptar l'extracció de més biomassa en un context on "la gran majoria de poblacions de peixos avaluades estan sobre explotades".

Lydia Chaparro reflexiona sobre les noves directius en matèria de pesca rebuig que s'impulsaran amb l'actualització de la PPC i comenta que a partir "del 2014 aquest rebuig serà pagat a preu molt baix i es destinarà per a pinsos d'aqüicultura". En aquest sentit, l'ecologista considera que "aquesta tampoc és la solució", ja que "la promoció de l'aqüicultura no servirà per recuperar el recurs pesquer".

L'ecologista Eloi Nolla assegura que una part del rebuig que es produeix avui en dia es podria evitar si els pescadors "tinguessin una bona visió del que demanda el mercat". Segons Eloi Nolla, "una part important dels pescadors encara mantenen una mentalitat molt avariciosa" i això provoca que "siguin incapaços de gestionar amb eficiència el seu negoci". En aquest sentit, Eloi Nolla comenta que el pescador ha de començar a entendre que no serveix de res "portar a subhasta 100 caixes de sorell si al matí les embarcacions de llum han subhastat sardina o seitó". "Els pescadors saben que si això succeeix, és molt fàcil que acabin tirant el sorell capturat, però tot i això, segueixen actuant igual", exposa indignat.

Des del sector pesquer, Mauricio Pulido, vicepresident de la Plataforma Mediterrània de Pescadors Artesanals i pescador en actiu, coincideix amb l'ecologista Lydia Chaparro quan afirma que "la xifra de 20 milions de tones que facilita la Comissió Europea es queda molt curta". Segons el vicepresident de MedArtNet, hi ha estudis que demostren que la pesca de la gamba panxuda (popularment coneguda com a camarón) que s'efectua en diverses zones de l'Oceà Pacífic produeix un rebuig de 7,5 quilograms de peix per cada quilogram de gamba panxuda capturada.

15:00 (Subhasta de Peix. Llotja de Vilanova i la Geltrú)

Després d'arribar a port a les 10 del matí, em retrobo amb en Jaume i en Josep passades unes cinc hores de descans. A aquestes alçades del dia no em faig a la idea de com els dos palangrers encara poden despendre en els seus moviments una dosi tan alta d'energia i vitalitat. Jo estic mort de son i ells, amb 30 anys més que un servidor, segueixen amb el mateix ritme que al començament de la jornada. Començo a sentir en el meu propi cos la duresa de la feina del pescador. En Jaume observa el meu rostre i conscient del meu esgotament exclama: "Això és dur, eh?". Amb un fals somriure aconsegueixo respondre sense pronunciar paraula.

És moment de dividir-se. Assumint un rol completament estipulat, en Josep es dirigeix cap a la nevera del port (recinte on diversos pescadors emmagatzemen els seus esquers) per escar[16] *els palangres de l'endemà.*

[16] Posar esquer (a l'ham, a la nansa).

Per la seva banda, en Jaume es queda en l'embarcació per estibar[17] *el peix i traslladar-lo fins a la llotja perquè entri a subhasta. No dubto massa i decideixo acompanyar a en Jaume. Crec que serà més profitós.*

Mentre en Jaume va dipositant ordenadament els lluços en les caixes, em fixo en les barques del voltant i observo una situació que em crida l'atenció. En una embarcació propera, un parell d'homes ben mudats mantenen una conversa amb un pescador mentre observen amb atenció un recipient de grans dimensions. Sorprès i encuriosit, no puc evitar la pregunta: "Jaume, què estan fent aquells dos homes?"."S'estan avançant a la competència", em comenta amb certa astúcia.

Interessant pel que acabo d'escoltar, decideixo tornar a preguntar: "Això és mercat negre?". "Si, això és comprar i vendre en negre", em comenta sense vacil·lar. En Jaume m'explica que aquesta activitat clandestina és molt difícil de controlar, ja que "els negocis es fan en la mateixa embarcació" i afegeix que és "un negoci rodó" perquè "les dues parts queden lliures del pagament d'impostos i obtenen un marge de benefici força més alt". "Normalment aquests negocis es fan amb espècies que tenen un alt valor comercial", em detalla mentre m' assenyala els llagostins que acaben de comprar els peixaters.

[17] Apilar, disposar, (mercaderies, especialment la càrrega d'una nau), de manera que ocupin el menor lloc possible.

Sense voler-ho, acabo de ser testimoni directe d'una realitat que malauradament, a conseqüència de la crisi econòmica actual, s'ha disparat en els últims anys: l'economia submergida. En Jaume m'explica que "aquesta activitat ha existit sempre" i que no "sabria dir la quantitat de peix que no es declara diàriament".

Les irregularitats se succeeixen i en arribar a la llotja, unes caixes arraconades, tapades i lligades meticulosament, em faran sospitar de nou.

5. "Venent de sota mà"

Segons les estimacions dels tècnics del Ministeri d'Hisenda (Gestha), en l'actualitat, l'economia submergida a Espanya ja es situa en uns llindars que oscil·len entre el 18,6 % i el 24,6% del Producte Interior Brut. Aquesta preocupant xifra, que equival a 253.000 milions d'euros, suposa que una part molt important dels beneficis generats per la societat espanyola circulen aliens al radar de l'Agència Tributaria.

Aquest alarmant fenomen, que en els últims 4 anys, amb una mitjana d'increment de 15.000 milions anuals, s'ha disparat en més de 60.000 milions d'euros com a conseqüència de l'actual crisi econòmica, ha situat Espanya en el gens honorable 'ranking' dels països amb major índex d'economia no declarada. El 25% d'economia submergida que presenta Espanya ja la situa per davant de països com Itàlia, Portugal i

Grècia i molt per darrere de països com Alemanya (13,1%), França (10,8%) o Regne Unit (10.1%).

Al marge de la pèrdua d'ingressos públics que suposa aquesta pràctica, l'economia submergida és molt nociva des d'un punt de vista de cohesió social entre els diferents elements d'una societat. En primer lloc, amb l'economia submergida s'impossibilita el bon mesurament de la renda per càpita dels ciutadans, originant una distorsió i una ineficiència en les polítiques econòmiques que es podrien practicar i reduint les ajudes que arriben des de la Unió Europea.

En segon lloc, i no per això menys important, amb l'economia submergida es produeix una evident evasió de pagament d'impostos que provoca una competència deslleial entre aquells ciutadans i empreses que paguen impostos i cotitzacions i aquells que no ho fan. D'aquesta manera, a causa de l'economia submergida, es redueixen els pagaments a la Seguretat Social, s'augmenta l'endeutament, i en conseqüència; s'originen unes seqüeles a llarg termini que es tradueixen en reduccions de tot tipus de subsidis.

Pel que fa al control que s'efectua envers aquesta pràctica il·legal, cal destacar que segons les dades publicades per l'OCDE[18], a Espanya hi ha un treballador d'Hisenda per cada 1.928 contribuents, xifra molt menor que en comparació amb altres països de la Unió Europea com

[18] Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic

França (un treballador d'hisenda per 860 habitants), Alemanya (un treballador d'hisenda per 729 contribuents) o Luxemburg (un treballador d'hisenda per 551 contribuents).

Rosario Allué, cap de Servei de Recursos Marins de la Direcció General de Pesca, assegura que "la normativa actual és molt i molt exhaustiva", però que "el problema sorgeix amb el control d'aquesta normativa". Segons Rosario Allué, en el sector pesquer "hi ha una problemàtica de compliment des de fa molts anys" i justifica l'acció dels organismes de control exposant que "sense una predisposició per part del sector resulta impossible controlar els més de 580 quilòmetres costaners". "Si el sector pesquer no està conscienciat amb el compliment i l'honestedat professional, l'incompliment existirà sempre", afirma amb contundència.

Amb un argument molt similar, Rafel Sardà, investigador en temes de gestió costanera i marina en el Centre d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB) i membre del Comitè de Sostenibilitat de la pesca a Catalunya, comenta que no hi ha un problema normatiu, ja que "les polítiques pesqueres que proposa la Comissió Europea en línies generals són bones", sinó que "el problema sorgeix amb el control d'aquesta normativa".

Defensant la mateixa idea, Eloi Nolla, president d'Ecologistes en Acció de Tarragona i Terres de l'Ebre, assegura que "les lleis estan ben fetes"

i que el problema radica en el control de les mateixes. En aquest sentit, l'ecologista qualifica de "ridícul" el control que s'efectua amb el tema de les quotes màximes de captura per embarcació i afirma "que molts camions es carreguen de peix i surten del port sense declarar res del que porten a dins".

Segons Eloi Nolla, la frase "quant vols en negre i quan vols en blanc" és una pràctica quotidiana dins del sector pesquer i això provoca que després "apareguin unes xifres declarades d'allò més surrealistes".

Per a Ana Gordoa, investigadora del CSIC, quan es parla d'economia submergida no hi ha un únic responsable i creu que "s'ha de posar en el mateix sac pescadors, peixaters i consumidors". La investigadora destaca que "el consumidor hauria d'exigir més informació sobre el peix que està comprant" i afegeix que "quan es compra un peix que està fora de temporada s'està promovent l'economia submergida", ja que "resulta impossible que el peix en qüestió hagi arribat a la peixateria de forma legal".

Més enllà de la pèrdua d'ingressos que pateix l'estat amb l'evasió de pagament d'impostos, Ana Gordoa considera que la pèrdua més greu no és l'econòmica sinó la pesquera, ja que "gran part de les polítiques pesqueres actuals no resulten efectives perquè s'apliquen sense saber la quantitat real de recurs pesquer que s'està capturant".

La investigadora fa referència a un recent estudi realitzat pel seu grup de recerca per tal de puntualitzar com en l'actualitat "hi ha més d'un 20 % de declaracions diàries de les flotes artesanals que no passen per confraria i entren per venda submergida". En aquest sentit, Ana Gordoa comenta que existeix un índex de frau molt important i afegeix que després d'analitzar els dies de pesca declarats en ports catalans, " hi ha pescadors que declaren 180 i altres que declaren 20 dies amb uns ingressos anuals inferiors als 6000 euros". Això és lamentable i s'ha de corregir", exposa.

Per la seva banda, Jordi Ciuraneta, director general de Pesca i Afers Marítims, manté que el sector pesquer "hauria d'abandonar el paper de victimisme perquè hi ha moltes pràctiques que no s'ajusten a la legalitat". En relació amb el control d'aquesta activitat il·legal, el director general de Pesca i Afers Marítims considera que l'economia submergida no s'acabarà si s'augmenta el control perquè el que "cal és un canvi de mentalitat", ja que "la pràctica de l'economia submergida és una qüestió de conscienciació, de cultura i d'honestedat professional".

(17:00 Nau de refrigeració)

Per fi, després de moltes hores de feina, sembla que la jornada laboral arriba al seu final. Deixo la llotja per dirigir-me amb en Jaume fins a la nau de refrigeració del port. Allà, en Josep encara està acabant d'escar els palangres per l'endemà.“Sempre acabo abans que en Josep”, em comenta en Jaume mentre m'explica que es triga gairebé tres hores per escar els més de 2000 hams que utilitzen diàriament.

Un cop a la nevera, en Jaume s'asseu al costat d'en Josep i entre els dos, un a cada cantó del caixó de palangre, van clavant les darreres sardines ham rere ham. Amb la ràdio de fons i amb un cigarret a la boca, els dos palangres van escant els últims hams de forma distesa. Ja no tenen pressa, ja han disminuït el ritme de feina. Els dos són conscients que la jornada està a punt d'acabar i sembla com si volguessin gaudir d'aquesta petita estona de pausa i relaxació. Amb un “com ha anat primo?”, en Joan s'interessa pel jornal obtingut. “El peix maco ha anat molt bé de preu i al final hem fet 700 eurets amb les 6 caixes de lluç”, detalla en Jaume amb certa satisfacció.

Aprofito la tranquil·litat del moment per donar les gràcies als dos palangrers per la seva col·laboració i per fer l'última pregunta del dia. Després d'experimentar de primera mà la realitat que viu el sector pesquer, considero que la millor forma de concloure aquesta experiència és coneixent el futur que preveuen els mateixos pescadors.

Parlo amb en Jaume i en Josep sobre com imaginen el futur de la professió i quines són les solucions que es podrien aplicar per millorar el seu dia a dia. Dos temes surten debat: la cogestió pesquera i l'aqüicultura.

6. Cap on anem?

Segons l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació (FAO), s'estima que al voltant dels 75 % d'espècies del món estan sobreexplotades o explotades al límit. Aquesta dramàtica realitat s'agreuja quan des d'Europa el 50% de les quotes establertes per la Comissió Europea representen unes xifres molts superiors als llindars que aconsellen els científics.

Tal com exposa Jordi Lleonart en la seva obra *Present i futur de la pesca,* una de les discussions clàssiques en el món de la pesca sorgeix quan es debaten les causes que originen la variabilitat del recurs pesquer i quan es defensa o es critica la inherent incertesa que comporta qualsevol predicció científica enfocada en aquest àmbit. Quan s'analitza aquesta divergència que pateix el sector, resulta impossible no qüestionar-se si aquesta variabilitat és deguda a l'efecte de la pesca o a les variacions de les condicions ambientals.

Una resposta òbvia és que tots dos factors, el mediambiental i l'humà, influeixen en major o menor grau. En aquest cas, la segona qüestió ja

ens porta a qüestionar-nos fins a quin nivell afectarà cada condicionant. Al marge d'aquest debat, el que resulta ineludible és que l'ecosistema marí està patint un deteriorament propiciat per accions alienes a la seva existència i que en cas de no redirigir la situació la condemna mediambiental seguirà existint.

En relació amb aquest futur no tan llunyà, l'any 2006, Boris Worm, biòleg de la Universitat de Kiel (Alemanya), va publicar un informe en què s'evidenciava una realitat futura tan preocupant com lamentable. D'aquesta manera, després d'estudiar l'increment de col·lapses a causa de la pesca, el prestigiós biòleg va arribar a la conclusió que abans de l'any 2048 el 100% del recurs pesquer estaria col·lapsat. Independentment de les crítiques que aquest treball va rebre sobre la fiabilitat de les prediccions, el que resulta indubtable és que la tendència del recurs és a minvar i que l'increment de l'esforç pesquer i la tecnologia no para de créixer.

La xifra proporcionada per Worm és una de les moltes dades que serveixen per demostrar i evidenciar la gravetat del problema, però en cap cas és l'única. Així, només cal fer un repàs als estudis més recents per llegir que "el 90% de tots els grans depredadors marítims ja han desaparegut", "més del 80% de les poblacions de peixos amb valor comercial estan sobreexplotades o completament explotades" o

“s’estima que més del 25% de totes les captures del món es retornen al mar, mortes o moribundes, per no tractar-se de la pesca objectiu”.

A diferència d’altres problemes globals, la solució als problemes derivats de la sobrepesca és del tot assequible i passa per a diversos camps en els quals tots els actors implicats en el sector pesquer juguen un paper fonamental. Amb un context tan poc encoratjador, dues mesures com la cogestió pesquera i l’aqüicultura encapçalen l’horitzó que marca el futur.

Francesc Sardà, científic del CSIC i un dels responsables científics del pla de cogestió pesquera de la gamba de Palamós, es mostra contundent quan assegura que “la cogestió pesquera és l’única alternativa que funciona”. Com a creador del pla de cogestió de la gamba de Palamós, Francesc Sardà explica que “un programa de cogestió pesquera és un pla concret, prèviament estudiat, que s’aplica per gestionar un recurs pesquer de forma sostenible a partir d’uns condicionants existents” i afegeix que “tot pla de cogestió requereix una integració entre científics, pescadors, ecologistes i administració”. En el cas de la gamba de Palamós, Francesc Sardà comenta que era coherent aplicar aquest pla de cogestió, ja que “el port de Palamós depèn econòmicament de la gamba” i la “flota de Palamós dedicada a la pesca de la gamba és la més gran de Catalunya”.

Per Francesc Sardà els beneficis dels plans de cogestió en són molts perquè no només permet mantenir la flota que forma part del pla sota uns estàndards de sostenibilitat real (no augmentar l'esforç, acordar zones protegides, reducció d'hores de pesca...), sinó que a llarg termini els plans de cogestió han de proporcionar una pesca estabilitzada i de més alt rendiment i, per tant, també un millor rendiment econòmic i una recuperació de les poblacions.

El creador del pla de cogestió de la gamba de Palamós destaca que qualsevol pla de cogestió "necessita sí o sí d'un seguiment científico-tècnic", ja que "sense un tractament de dades posterior no es pot avaluar el pla i en conseqüència la seva eficàcia". En aquest sentit, Francesc Sardà, considera que "en l'actualitat els sistemes de cogestió i regionalització semblen ser els més adients per fer una gestió més eficaç i propera" i comenta que "encara és massa aviat per saber si els plans de cogestió seran la solució", però "si alguna cosa es mou en aquest sentit, s'ha de recolzar i veure com evoluciona".

Maurico Pulido, vicepresident de la Plataforma Mediterrània de Pescadors Artesanals i pescador en actiu, forma part del Comitè de Cogestió de la pesca del sonso[19] de Barcelona i comparteix la mateixa

[19] El sonso, també conegut com a barrinaire o enfú (Menorca), (*Gymnammodytes cicerelus*) és una espècie de peix de l'ordre dels perciformes. És l'únic representant de la família dels ammodítids al mar Mediterrani.

opinió que en Francesc Sardà assegurant que “la cogestió serà el nou model de govern en l’àmbit pesquer i que posarà fi a la crisi estructural que pateix el sector”.

Tal com explica un dels seus membres fundadors, el pla de cogestió de la sonsera sorgeix com una necessitat després que des de Brussel·les arribés la prohibició de la pesca del sonso. “L’entrada en vigor del reglament europeu de Pesca del Mediterrani ens obligava a tenir un pla de cogestió que justifiqués tres excepcions del mateix reglament: la distancia respecte a la costa, la pesca en profunditats inferiors als 50 metres i l’amplitud de la malla, que per la pesca del sonso ha de ser inferior als 50 mil·límetres de diàmetre”, detalla amb precisió Pulido.

Amb aquest context, Mauricio Pulido explica que “després de rebre la prohibició des de Brussel·les es crea el Comitè de Cogestió que s’encarrega de fer el pla de cogestió que el reglament exigeix”. Passats uns mesos de la seva aplicació, Mauricio Pulido declara que “l’avantatge és total i que els resultats no poden ser millors”.

Amb una enorme satisfacció, el membre del Comitè de Cogestió del sonso de Barcelona afirma que “amb l’aplicació del pla de cogestió s’ha incrementat el nombre de pescadors del sonso” i “l’activitat pesquera s’ha reduït en més de la meitat”. Malgrat aquesta reducció de l’esforç pesquer, Mauricio Pulido, assegura que “tot i treballar menys

hores al dia, molts pescadors guanyen més del doble des que pesquen sota les directrius que marca el pla de cogestió”

Mauricio Pulido s’enorgulleix quan comenta que “en l’actualitat el pla de cogestió del sonso ha esdevingut com un referent de gestió a escala internacional i precisa que “s’està presentant fins i tot al continent americà”. En aquest sentit, el vicepresident de MedArtNet confirma que “les expectatives dipositades en el desenvolupament del pla del sonso són molt altes” i afegeix que a través d’aquesta experiència es tanca positivament el cercle productiu perquè “ hi ha una recuperació i conservació del recurs al mateix temps que augmenta l’optimització de la rendibilitat dels pescadors”.

Segons Pulido, l’aplicació de la cogestió pesquera garanteix que aquelles mesures que es prenen es tradueixin en normes d’actuació que permetin la continuïtat dels dos elements essencials en la gestió en l’àmbit pesquer: els recursos i les economies dels pescadors. D’aquesta manera, El vicepresident de MedArtNet assegura que la cogestió, entesa com “la participació i la corresponsabilitat de diversos actors presenta unes possibilitats d’èxit molt més elevades, que si solsament és un dels actors, en aquest cas l’administració, l’encarregada de gestionar un recurs públic que és de tots”.

Tot i els avantatges que s'originen amb la cogestió pesquera, Mauricio Pulido afirma que "l'èxit en cap cas és immediat i espectacular en totes les iniciatives de cogestió" perquè "cada pesqueria, cada modalitat pesquera i cada espècie presenta una idiosincràsia particular i específica". En aquest sentit, el creador del pla de cogestió del sonso de Barcelona, considera que traspassar mecànicament l'experiència d'un projecte de cogestió pesquera a una altra modalitat és "un error d'embalum".

Per Mauricio Pulido la importància de tot plegat radica en la filosofia utilitzada per conduir els projectes. D'aquesta manera, comenta que la filosofia de la cogestió del sonso es pot traspassar al cent per cent a la resta de pesqueries sempre que es tingui en compte que "l'única premissa consisteix a treballar conjuntament per dissenyar una estratègia, amb períodes d'actuació, que tingui com a objectiu la conservació del recurs i l'optimització de la rendibilitat pesquera". "Si això s'aconsegueix, l'èxit està garantit", declara de forma contundent.

En relació amb l'èxit associat als plans de cogestió, el membre del Comitè de Cogestió del sonso de Barcelona manté que "amb la cogestió es produeix un element que no està present en la gestió unilateral i és que el risc d'error es minimitza notablement", ja que "és més fàcil que s'equivoqui un que quatre". "La cogestió no és una altra cosa que conjuminar criteris envers un mateix tema per tal de conformar un

espectre de veus el més variat possible que serveixi per analitzar una problemàtica des de diferents òptiques".

Malgrat els bons resultats obtinguts amb el pla de cogestió del sonso, Mauricio Pulido lamenta que després de tancar ja la tercera temporada de cogestió i d'observar nítidament els avantatges d'aquest nou model d'actuació, "encara no han aparegut suficients còpies en altres models de gestió pesquera". En aquest sentit, Pulido explica que "en l'actualitat no es coneix cap argument que invalidi el procés de cogestió" i per tant, "hauria de funcionar com un revulsiu" i "propiciar l'aparició d'altres projectes pilot en diverses modalitats de pesca".

Les granges del mar

La implantació de l'aqüicultura, ja sigui entesa com una alternativa o bé com una solució futura, sembla consolidar-se com una mesura a tenir en compte per afrontar la sobrecapacitat pesquera existent en l'actualitat. Amb tot, i malgrat que sembli el contrari, segons els experts, l'aqüicultura només s'afegeix a aquest desgavell, ja que es calcula que gairebé el 40% de les captures a escala mundial s'utilitzen per a fer farina de peix que serveix per engreixar altres espècies que només estan a l'abast d'aquella població més afavorida. La pesca d'anxoves al banc de Perú i Xile, una pesca enfocada íntegrament a l'obtenció del pinso en qüestió per engreixar una espècie de més valor

com és el salmó, serveix per exemplificar aquesta lamentable realitat. En aquest sentit, per engreixar 1 quilogram de salmó es necessita el pinso equivalent a 5 quilograms d'anxoves.

Francesc Sardà, científic del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), ho té ben clar i afirma que "l'aqüicultura mai serà una solució" perquè "és la mateixa biomassa transformada en biomassa". Segons el científic del CSIC, "amb l'aqüicultura només s'exhaureix energia per fabricar energia" i afegeix que "no hi ha res més econòmic que capturar el peix en el seu propi entorn". "L'aqüicultura només provoca un malbaratament de diners", declara amb contundència.

Amb un argument encara més rotund Rosario Allué, cap de servei de Recursos Marins de la Direcció General de Pesca, compara l'aqüicultura amb "les granges de pollastres que proporcionen alimentació barata i simple" i assegura que "aquesta pràctica mai substituirà la pesca".

L'ecologista Lydia Chaparro tampoc concep l'aqüicultura com una alternativa o una solució a la sobreexplotació pesquera, ja que "la piscicultura de carnívors que es pràctica a Europa depèn directament de la pesca per produir pinsos". "Efectuar una pràctica de piscicultura amb

espècies de la part alta de la cadena tròfica resulta d'allò més il·lògic", exposa indignada.

De forma més discreta, Ana Gordoa, investigadora del CSIC, comenta que "l'aqüicultura pot ser un complement, però mai una solució", ja que "la societat no vol menjar pollastres criats al mar". La investigadora destaca que allò que es busca quan es consumeix peix és "obtenir una font d'alimentació rica en omega 3". En aquest sentit, segons Ana Gordoa, " l'aqüicultura podrà ser una solució el dia que es sintetitzin artificialment aquests olis i s'incorporin als pinsos".

Des del sector pesquer, Mauricio Pulido, vicepresident de MedArtNet, considera que "la piscicultura no pot ser ni la solució ni l'alternativa a la pesca", ja que " la solució a la sobreexplotació pesquera no es trobarà mai en una pràctica que necessita el doble del seu pes en proteïna animal salvatge abans de proporcionar un producte pel consum humà".

Cogestió i aqüicultura són dues de les mesures que sorgeixen enmig d'una realitat d'allò més dramàtica. Eficients o no, cogestió i aqüicultura són dues proves fefaents que demostren que cal un canvi de rumb per salvaguardar l'ecosistema marí; un ecosistema que emmagatzema el 70% de l'aigua del planeta i que mitjançant la seva flora oceànica, proporciona gairebé el 90% de tot l'oxigen present al nostre planeta.